

Křesťanství II

Znění tolerančního patentu

Úvodní poznámka. Naše čtenáře bude jistě zajímat, jak vlastně zněl toleranční patent. Není ovšem zcela snadno říci, která listina jest vlastně "toleranční patent" v přesném slova smyslu. Mezi císařem Josefem II, státní radou a dvorskou kanceláří česko - rakouskou jednalo se delší dobu o zamýšlené změně v náboženské politice vládní. Císař nejdříve zamýšlel zavést toleranci jaksí tichou cestou, t.j. zrušiti zákony nařizující pronásledování nekatolíků, neprohlašovati však veřejně volnost hlásiti se k protestantismu, nýbrž projeviti svou vůli o toleranci toliko příslušným úřadům. Listem dvorské kanceláři ze dne 13.října 1781 rozhodl však císař toleranci přece jen veřejně vyhlásiti a stanovil zásadní směrnice, podle nichž mělo býti postavení nekatolíků upraveno. Podle tohoto listu císařského, jimž bylo učiněno zásadní rozhodnutí, pokládá se 13.říjen 1781 za den vydání tolerančního patentu. Přesné zění "patentu", t.j. oběžníku dvorské kanceláře zemským vládám, nařizujícího vyhlásiti toleranci, bylo však stanoveno ve státní radě teprve dne 20.října. Patent byl expedován o několik dní později, byl však opatřen datem 13.října. Zemskými vládami byl patent vyhlášen ve lhůtách nestejných; tak na Moravě 27.října. v Čechách 30.října, ale jen německy a ne ve všech krajích - česky až značně později. V následujícím uvádíme znění tolerančního oběžníku, jak byl upraven v státní radě a to podle (poněkud opraveného) českého překladu, jak byl otištěn ve spisu Gustava Franka "Toleranční patent" z r.1881, str.28-31. Oběžník ten byl v dvorské kanceláři nadepsán jménem císařovým "Josef II."; jest psán v první osobě jakožto rozhodnutí císařské, podpisu však nemá, ježto je právě nadepsán.

Josef II.

Veškerým c.k. zemským úřadům.

Milí věrní! Přesvědčení jednak o škodlivosti všeho nátlaku na svědomí a jednak o velikém užítku, kterýž pro náboženství a stát z pravé křesťanské tolerance pochází, viděli Jsme se pohnuty, vyznavačům augsburgského a helvetského náboženství, pak nesjednoceným Řekům soukromé vykonávání jejich náboženství všeude povoliti, bez ohledu na to, jestli toho kdy stávaloanebo kdy zavedeno bylo či nic. Katolickému náboženství samojedinému má přednost veřejného náboženského vykonávání zůstati, obojímu protestantskému náboženství však, jakož již stávajícímu řeckému má na všech místech, kde se to podle níže uvedeného počtu lidí a podle možnosti obyvatelů učintiti dá, a nekatolíci práva veřejného vykonávání náboženství nepožívají, soukromé vykonávání dovoleno býti. Zejména pak svolujeme k tomu: Předně: Aby nekatolíci poddaní, kde 100 rodin žije, byť i v místě modlitebny nebo duchovního správce nebydlely, nýbrž část jich několik hodin vzdálena byla, vlastní modlitebnu a mimo to školu sobě vystavěti směli; vzdálenější pak do nejbližší, však v c.k. dědičných zemích se nacházející modlitebny, kolikrátkoli by chtěli, se vypraviti mohou, též jejich duchovní z dědičných zemí svých domácích víry navštěvovati a jim i nemocným potřebným vyučováním, duchovním a tělesným potěšením přísluhovati, však nikdy, pod uvarováním nejtěžší odpovědnosti nemají překážeti, aby tím aneb oním nemocným

dožadovaný katolický duchovní povolán nebyl.

O modlitebnách nařizujeme výslovně, aby, kde toho ještě není, taková modlitebna žádného zvonění, žádných zvonů, věží, ani veřejného vchodu z ulice, jenž by chrám představoval, neměla, jinak však mohou ji, z jakékoli hmoty chtějí, vystavěti, též posluhování jejich svátostmi a vykonávání služeb Božích jak v místě samém tak přenášením jich k nemocným v příslušných filiálkách, potom veřejné pohřby s průvodem jejich duchovního mají býti úplně dovoleny.

Za druhé: Zůstává se jim na vůli, aby své vlastní učitele, kteříž od sborů vydržování býti mají, ustanovovali, na kteréž však naše tamnější školní ředitelství, co se vyučovacího způsobu a pořádku týká, dohlížeti má. Podobně povolujeme.

Za třetí: Nekatolickým obyvatelům nějakého místa, pakli své duchovní správce sami vydrží, volbu jich, kdyby to však vrchnosti na se vzíti chtěli, musely by ovšem práva praesentačního požívat; potvrzení vyhrajujeme si však tím způsobem, že, kde se protestantské konsistoře nacházejí, toto potvrzení jimi, a kde jich není, buďto stávajícími již na Těšínsku anebo v Uhrách protestantskými konsistořmi uděleno býti má, pokud by toho okolnosti nevyhledávaly, aby v zemích vlastní konsistoře zřízeny byly.

Za čtvrté: Štolové poplatky zůstanou, jako ve Slezsku, řádnému faráři (parcho ordinario) vyhraženy.

Za páté: Soudnictví ve věcech náboženství, nekatolíků se týkající, našemu politickému zemskému úřadu s přibráním jednoho anebo druhého z jejich duchovních a bohoslovců milostivě ukládáme, kterýž dle jejich náboženských zásad věc posouditi a rozhodnouti má, proti čemuž však odvolání k našemu politickému dvorskému místu se zůstává.

Za šesté: Má se od dávání dosud obvyklých reversů při sňatcích se strany nekatolíků v příčině vychování jich dětí v římsko-katolickém náboženství od nynějška úplně upustiti, poněvadž při katolickém otci všechny děti, jak mužského tak ženského rodu beze všeho dotazování v katolickém náboženství vychovány býti mají, což se za přednost panujícího náboženství pokládá, kdežto naproti tomu při protestantském otci a katolické matce děti pohlaví následovati mají.

Za sedmé: Mohli by nekatolíci ke koupi domů a statků, k právu měšťanskému a mistrovskému, k akademickým hodnostem a civilním službám budoucně cestou dispense přípuštění býti, a nemají k žádnému jinému způsobu přísahání než k tomu, jenž se s jejich náboženskými zásadami srovnává, ani k obcování průvodům anebo služebnostem panujícího náboženství, nechtějí-li sami, přidržování býti, Také se má bez ohledu na rozdíl náboženství při všech volbách a všelikém propůjčování služeb, jak se u Našeho vojska denně beze vší závady a s velikým prospěchem děje, jedině na poctivost a způsobilost uchazečů, pak na jejich křesťanské a mravní obcování zvrubný zřetel vzíti. Podobné dispense k nabytí držebnosti, pak práv měšťanských a mistrovských buďtež v poddanských městech krajskými úřady, v královských a věnných městech pak, kde zemští komoři jsou, těmito a kde jich není, Naším zemským guberniem (zemským hejtmanstvím) beze všeho ztěžování udělovány. V pádu však, že by se při dožadovaných dispensacích vyskytly překážky, pro které by odepřeny býti měly, budiž o tom po každé našemu guberniu (zemskému hejtmanství) a od Vás sem k vůli opatření sobě Našeho nejvyššího rozhodnutí zpráva spolu s důvody podána.

Kde se však o občanské právo vyššího stavu jedná, tam necht' dispensaci po předchozím vyslechnutí zemského úřadu Naše česko - rakouská dvorská kancelář udělí.

Toto Naše nejvyšší rozhodnutí oznámíte krajským úřadům, městským radám a panstvím zvláště tištěnými oběžníky, kterých větší počet než obyčejně jindy vydán býti má, tamním nakladatelským knihtiskařům pak dáte povolení, aby každému, kdo jich žádá, takové tištěné oběžníky vydati směli a tak dostatečné rozšíření i v jiných zemích umožnili.

Ve Vídni, dne 13. října 1781.